

Biografisk text från 1833

Historikern
Henrik Gabriel
Porthan

Biografi: Historikern
Henrik Gabriel Porthan
– Återutgivning
av text från 1833

av Gustaf Henrik Mellin

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-105-6

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

Historikern Henrik Gabriel Porthan var en av 1700-talets viktigaste svenska akademiker.

I den här e-boken får du läsa mer om Porthan, hans liv och hans forskning.

En av de flitigaste svenska forskarna någonsin är nästan helt okänd trots att han skrev fler än 200 böcker och avhandlingar. Anledningen till att han inte uppmärksammas här i landet är att han levde i östra delen av dåvarande Sverige: i nuvarande Finland.

Det var framför allt i Åbo som Henrik Gabriel Porthan verkade. Han var en av de viktigaste akademikerna vid stadens universitet och var också dess rektor.

Det är framför allt inom geografi och historia som hans forskarsatser gjorde störst intryck. Porthan kallas i dag för ”den finländska historiens fader”.

Den här texten publicerades ursprungligen i en av de första svenska kändis-tidskrifterna, ”Svenskt Pantheon” där man presenterade den tidens mest hyllade personligheter.

Historikern Henrik Gabriel Porthan

Den här texten publicerades ursprungligen år 1833 i tidskriften "Svenskt Pantheon" med rubriken "Henrik Gabriel Porthan". Författare till texten är Gustaf Henrik Mellin (1803–1876).

Bland de män, hvilkas studier och mödor spridt ljus öfver fäderneslandets häfder, intager Professor Porthan i Åbo ett utmärkt rum. Hans verksamhet för sitt lands bildning i allmänhet har dock varit ännu vidsträcktare och djupare, och så väl Sverige som Finland, hafva honom att tacka för sannare och varaktigare bidrag till sin upplysning och heder, än sådana, som endast väckt flygtigt uppseende för dagen och med den försvunnit. Hans förtjenster vänta ett omständigare minne, än det som dessa få blad innehålla; men äfven en kort berättelse om hans verksamma lefnadslop, skall kanhända åter väcka uppmärksamhet på de förbindelser, hvori Sveriges litteratur står till Finlands.

Henrik Gabriel Porthan, född den 9 Nov. 1739, var äldste son af Kyrkoherden i Wiitasaari i Österbotten Sigfrid Porthan och Christina Juslenia, Professors-dotter från Åbo. (Familjen säges härstamma från

Wiborg och tagit sitt namn af Portila, en egendom derstädes.) Emedan Kyrkoherden Porthan plågades af en svår kropps- och själs-sjukdom, blef sonen uppfostrad hos sina morbröder, först Prosten G. Juslenius i Cronoby i Österbotten, sedan hans broder Petrus Juslenius, Häradshöfding. Vid 15 års ålder blef han student i Åbo, och hade den lyckan att blifva ställd under den aktningstvärde Professor Cavanders inspection. Efter 6 års studier vid Universitetet blef han Philosophiæ Magister (1760). Tvenne år derefter utnämndes han till Eloquentiæ Docens och vidare till Amanuens vid Bibliotheket. Hans beständiga omsorg för Bibliothekets tillväxt och ordning ökade beständigt dess värde, och han fortfor att deltaga i dess vård äfven sedan han blifvit Professor. 1771 blef han Academiae-Secreterare, Bibliothekarie och Philosophiæ Adjunct. Sex år derefter utnämndes han till Eloquentiæ Professor.

År 1770 stiftades i Åbo Aurora-Förbundet, ett litterärt Sällskap, som stod i förbindelse med Utile Dulci i Stockholm, och till hvars värde det är nog att nämna, att Kellgren och Edelcranz (Clewberg) voro dess medlemmar. Porthan var den förnämsta bland de ynglingar, hvilka i detta Sällskap utbildade de talanger, som slutligen gåfvo dem rätt till evig tacksamhet af Sveriges litteratur.

Porthan företog om våren 1779 en utrikes resa till Lybeck, Hamburg, Göttingen, Cassel, Gotha, Erfurth, Leipzig, Jena, Wittenberg, Halle, Berlin, Greifswald, Köpenhamn och andra för en lärdomsidkare märkvärdigare orter. Hans embete äfvensom hans inskränkta tillgångar tilläta honom icke att längre utsträcka sin resa, så att han återkom till Åbo vid årets slut.

Hans verksamhet såsom lärare och medborgare, fortfor sedan oafbrutet. Han hade en lätthet och klarhet i sitt sätt att meddela sina

kunskaper och tillika en beredvillighet och ifver att gagna med dem, som gjorde icke blott hans offentliga auditorium alltid fullt, utan samlade omkring honom alla, som behöfde och önskade hans undervisning och upplysningar. Han har författat eller utgifvit många ypperliga verk, hvilka han mest gaf formen af dissertationer. Porthans dissertationer äro 210 till antalet, hvaribland dock några författade af respondenterna. Bland de förnämsta torde böra räknas: *De poesi Fennica V. P. Historia Bibl. R. Academiae Aboensis XXIII P., M. Pauli Iuusten Chronicon Episcopum Finlandensium LVI P., Sylloge Monumentorum ad illustrandam Historiam Fennicam pertinentium XI P.* Många af disputationerna äro af filosofiskt eller æstetiskt innehåll, och alla bevittnade Porthans mångsidiga lärdom, och skarpsinniga omdöme. Trenne utmärkta afhandlingar af honom finnas införda i Historie-, Vitterhets- och Antiquitets-Akademiens handlingar. Åbo tidningar, förvara många bidrag af hans hand, och han var i början Redakteur af dem. Professor Rühls hade att tacka Porthans skrifter och enskilda bref för de förnämsta upplysningar som innehållas i hans verk: *Finland und seine Bewohner*. Den bättre upplagan af Tunelds Geografi öfver Sverige, som utkom 1793—95, blef i hvad som rörde Finland bearbetad af Porthan. Äfven för Baron Hermelins stora kartverk öfver Sverige och Finland, var Porthan verksam genom bidrag och upplysningar ur sin oskattbara samling af specialchartor särdeles öfver Finland. Han var ledamot af Finska strömmrensings-directionen och verksam medarbetare i Åbo Hushålls-Sällskap. Så snart något vettenskapligt eller viktigt ekonomiskt, som på något sätt rörde Finland, skulle sättas i verket, rådfrågades alltid Porthans erfarenhet och togs alltid hans kända nit i anspråk.

Porthan var tvenne gånger sitt Universitets Rector, och förrät-

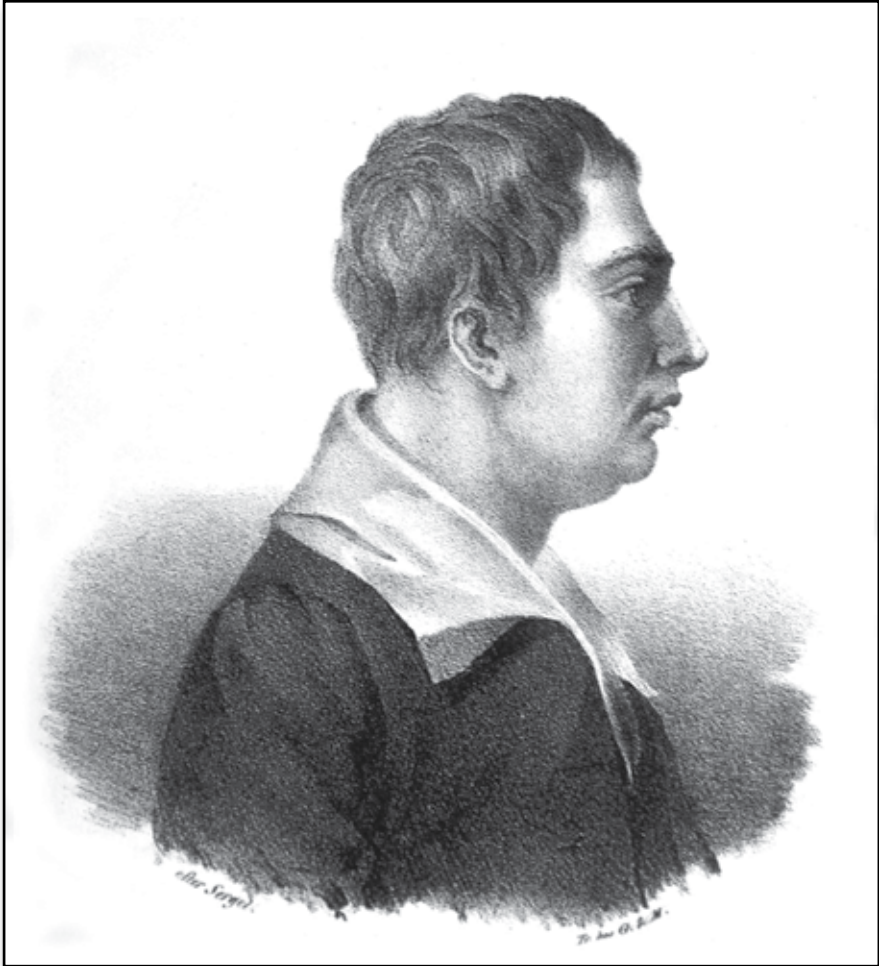
tade såsom promotor 1786 års promotion. Han utnämdes 1799 till Riddare af Nordstjerne-Orden och 1802 till Cancelli-Råd.

Hans död påskyndades deraf, att han alltför länge uppehöll sig i sitt oeldade bibliotek, för att framtaga böcker, som någon behöfde. Endast åtta dagar låg han till sängs. Han dog den 16 Mars 1804.

Han var aldrig gift. Hans vext var fast och kraftig. Han hade en allvarsam och sträng uppsyn, då han med sin vanliga, ansträngda flit arbetade eller begrundade; men i sällskapskretsar, bland vänner var han glad och skämksam. Hans enkla seder, och vänliga umgänge tillvunno honom allas vördnad och kärlek, så att både lärare och lärjungar vid Universitetet i Åbo, liksom hela Finland, sörjde hans bortgång, liksom en faders.

G.

Henrik Gabriel Porthan.

Viktiga ord och personer

Edelcrantz, Abraham Niclas.

[1754–1821] Svensk friherre, poet, politiker och uppfinnare. En av de mest inflytelserika svenskarna under sin tid. Var bland annat medlem i alla landets akademier, bland annat Svenska akademien och Kungliga Vetenskapsakademien. Hans kanske största insats var att importera några av de första ångmaskinerna till Sverige. Hette Clewberg i efternamn tills han adlades av Gustav III.

Hermelin, Samuel Gustaf.

[1744–1820] Svensk adelsman och gruvägare. Anses vara den som skapade svensk kartografi. Gjorde den första kartboken över Sverige och Finland, vilken gavs ut 1795–1818.

Kellgren, Johan Henric.

[1751–1795] Svensk poet, tidningsman och forskare. Grundade tidningen Stockholms-Posten och var den förste direktören för Svenska Akademien vid dess bildande 1786. Skrev flera operor tillsammans med kung Gustav III.

Rühs, Christian Friedrich.

[1781–1820] Tysk historiker från området Svenska Pommern vid Östersjökusten. Kunde flytande svenska och skrev den första moderna genomgången av Sveriges historia, ”Svea rikets historia från äldsta tider till konung Carl XII:s död” som gavs ut 1825.

Utile Dulci.

Ordensällskap i Stockholm som var aktivt från 1766 tills 1795. Grundades till minne av skalden Olof von Dalin. Bland medlemmarna fanns både kung Gustav III och poeten Anna Maria Lenngren. Under sin storhetstid hade Utile Dulci en egen symfoniorkester och anordnade konserter varje vecka. Sällskapet anses som en föregångare till Svenska Akademien.

Tuneld, Erik.

[1709–1788] Svensk tjänsteman och geograf. Är mest känd som författare till en av de första skildringarna av Sveriges geografi, ”Geographie öfver konungariket Swerige samt därunder hörande länder”.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulla patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)